

Ing. Miroslav Krátký, Ph.D., doc. Ing. Vojtěch Májek, CSc.

Protivzdušná obrana – 20 let od rozdělení Československa **20 let AČR**

Vojenské rozhledy, 2013, roč. 22 (54), č. 2, s. 59–68, ISSN 1210-3292

Air Defence: 20 Years after the Split of Czechoslovakia

Abstrakt:

Obrana vzdušného prostoru byla vždy životně důležitou schopností vojsk nutnou jak k odražení útočníka, tak prosazení cílů v útočných operacích. Článek se zabývá pouze jedním z „pilířů“ protivzdušné obrany (PVO), a to aktivními prostředky jejího pozemního segmentu. [1] Nejsou rozebrány aktivní prostředky vzdušného segmentu, prostředky průzkumu a systémy velení a řízení vzdušných sil. Autoři si kladou za cíl nejen pouze zrekapitulovat vývoj aktivních prostředků pozemní PVO na území České republiky s důrazem na posledních 20 let, ale rovněž připomenout význam tohoto druhu vojska pro efektivní obranu země.

Abstract:

The defence of air area was always of vital importance, both for fighting off an aggressor or enforcing our own goals in offensive operations. The article deals only with one of "pillars" of air defence (AD), namely by active means of its land elements. We do not deal with active elements of flying segments, reconnaissance means and command and control systems of Air Force. The authors not only recapitulate the development of active means of land AD elements on the territory of the Czech Republic with the emphasis on the past 20 years, but at the same time they would like to highlight the importance of this arms for effective country defence.

Klíčová slova:

Protivzdušná obrana, PVO, protiletadlová obrana, protiletadlový raketový systém, protiletadlové dělostřelectvo, rozdělení Československa, AČR.

Key words:

Air defence, AD, anti-aircraft defence, surface-to-air-missile system, anti-aircraft artillery, split of Czechoslovakia, ACR.

Na přelomu let 2012 a 2013 si připomínáme 20 let od událostí, které vedly k rozdělení společného státu Čechů a Slováků, jež se samozřejmě významně dotkly i silových rezortů bývalé České a Slovenské Federativní Republiky. Československá armáda byla

jednou z nejvíce „postižených“ složek státu – a to zejména vzhledem k historickým souvislostem a principům, na kterých byla předcházejících více jak 40 let budována. Poloha na západní hranici sovětského bloku a tím konsekventně prvosledový charakter jejích svazů a svazků předurčovaly dislokační architekturu s těžištěm umístěným v západní části území Československa. Tehdejší *Západní vojenský okruh* (válečně vytvářející *Československý front*) měl na svém území dislokováno 85 % tehdejší armády.

Pokud tedy mělo být realizováno dělení federálních složek v poměru „Česko: Slovensko / 2 : 1“, logicky to znamenalo masivní přesuny výzbroje, zabezpečovací techniky, ale i osob za vznikající česko-slovenskou hranici.

Nutno připomenout, že nivelace teritoriálních disproporcí ozbrojených sil byly započaty již před rozpadem společného státu, a to z důvodu rovnoměrného zajištění obranyschopnosti celého území Československa. Proces osamostatnění Slovenska nastartovaný slovenskými elitami v předvolební kampani 1992 (samotné volby se konaly 5. – 6. června 1992), povolební kroky politiků (zejména přijetí *Deklarace o nezávislosti slovenského národa* Slovenskou národní radou dne 17. července 1992) a konsekventním dojednáním „sametového rozchodu“ k 1. 1. 1993 proces přemístění části armády východním směrem jenom urychlily.

1. Úvod a historické konsekvence

Protivzdušná obrana jako bojová podpůrná činnost se začíná objevovat již s bojovým nasazením balonů v průběhu americké občanské války (1861-1865). Použití aktivních prostředků lze vysledovat v období prusko-francouzské války (1870) a další vývoj v předválečném období na počátku 20. století. Urychleného rozmachu dosáhla s nasazením prvních bojových letadel v průběhu první světové války, kdy polní kanony i kulometry byly modifikovány na protiletadlové verze a vytvářeny první speciální protiletadlové jednotky. I když málo efektivní, dostaly tyto složky své pevné místo ve vojscích a jejich význam se s nárůstem významu letectva prudce zvyšoval.

Přestože zejména první dekáda meziválečného období nepřála rozvoji ozbrojených sil obecně, postupně byly učiněny objevy a zavedeny patenty, které schopnosti PVO významně posunuly. Jednalo se zejména o prostředky radiolokačního průzkumu a také výpočtová zařízení (analogové střelecké počítače). Samozřejmě, zejména s nachylujícím se nebezpečím další války a usilovným rozvojem zejména německého letectva, byly zaváděny již speciální vysokokadenční protiletadlové kanony v širokém spektru ráží. Použití PVO v období druhé světové války již bylo standardní bojovou činností a vydalo by na samostatnou knihu.

Z poválečného období připomeňme zavedení a mohutný rozvoj protiletadlových raketových prostředků započatý v 50. letech 20. století, jež s různou intenzitou trvá dodnes, a také rozporuplné posuzování úlohy hlavních systémů v PVO. [2]

Československá armáda, která byla po Únoru 1948 budována dle sovětského vzoru, postupně nahradila zastaralé systémy a přešla téměř výhradně na sovětskou PL techniku. Od 60. let byly zaváděny raketové systémy pro protivzdušnou obranu státu („PVOS“) a od 70. let i do vojska PVO pozemního vojska („PVO PV“ – vznik roku 1960) vševojskových svazů, svazků a útvarů. V 80. letech 20. století se československá PVO právem řadila mezi vojska s nejmodernější výzbrojí, mohutnou kvantitou prostředků až do vševojskové jednotky v to, velmi dobrou vycvičeností a potenciálem rozvoje.

Na druhé straně byla limitována zejména braneckým způsobem naplňování neprofesionální armády, což se na sklonku předrevolučních událostí začínalo významněji projevovat i v jejích útvarech a jednotkách.

Listopadové události 1989 a následný chod dějin tak na jedné straně zcela zvrátily naplánovaný rozvoj, na druhé straně však pravděpodobně urychlily procesy, ke kterým by dříve či později zejména v personální oblasti vojska muselo nutně dojít.

2. Pozemní PVO před rozdělením ČSFR

Vedle procesů, jež postupně postihovaly celou armádu tehdejšího Československa (připomeňme, že v roce 1990 byla délka základní vojenské služby stanovena na 18 měsíců a uzákoněna možnost civilní služby; obecně negativní postoje vůči polistopadové armádě s popularitou pod 50 %, pacifistické tlaky, odchod řady stále potřebných odborníků atd.), měly síly PVO další specifika, díky nimž se jak výše zmíněné „nivelační“ česko-slovenské, tak i později „rozdělovací“ operace potýkaly s řadou problémů. Zavedený princip exteritoriálního doplňování VZS se dařilo v krátkodobých cyklech překonat, ovšem za cenu velkých omezení v realizaci (byť i minimálního) výcviku. Připomeňme na tomto místě, že vojska PVO (a to jak PVOS, tak PVO PV) plnila permanentní bojový úkol ostrahy vzdušného prostoru („PoSy PVOS“), přičemž raketové útvary byly profesionální jen z cca 30 %. Paradoxně ještě na přelomu let 1990/91 (tedy jeden a půl roku po „sametové revoluci“ a řadu měsíců po odstranění hraničních zátarasů) plnily již značně personálně zdecimované útvary PVO úkoly ochrany západní hranice. Snad, ale možná právě jen díky tomu, se podařilo uchovat jádro vycvičenosti obsluh a hlavně odbornosti stálého stavu útvarů.

Budování systému protivzdušné obrany jak v segmentu obrany území PVOS, tak PVO PV bylo listopadovými událostmi a následným vývojem dramaticky zabrzděno, přičemž k dalšímu rozvoji a plánovaným akvizicím došlo už jen ve velmi omezené míře. Podstatné momenty lze dokumentovat např.:

- zrušením nákupu protiletadlového raketového systému 9K37 BUK pro armádní 171. plrb v Rožmitále pod Třemšínem a jeho rozšíření na brigádu (přeškolení velitelů a specialistů na tuto techniku již proběhlo),
- zrušením přezbrojení divizního 1. protiletadlového dělostřeleckého pluku 15. motostřelecké divize České Budějovice na protiletadlový raketový systém (PLRS) 9K331 TOR,
- zrušením reorganizace velitelských struktur 3. dPVOS včetně doplnění o 12 nových plro vyzbrojených protiletadlovými raketovými systémy kategorie S-300 a konsekventní změny v dalších útvarech vojska,
- nerealizací náhrady zastaralých protiletadlových kanonů 30mm PLDvK vz.53/59 hybridními protiletadlovými komplety STROP II a 2K22 TUNGUSKA.

Jediným významným krokem bylo pořízení protiletadlového raketového systému S-300 PMU a jeho zařazení do sestavy 71. plrb jako 20. plro Kačice. Tato akvizice byla však už jen vynuceným krokem ministra obrany pana L. Dobrovského, který vyplýval z již uzavřeného kontraktu, vyškolených obsluh atd. Přesto se v tehdejších vládních garniturách jen velmi těžce zdůvodňoval...

Obecně se však dá říci, že kvantitativní i kvalitativní rozvoj sil byl zastaven a k nahrazení některých kompetencí začalo docházet až na přelomu tisíciletí.

Organizačně byla protivzdušná obrana na počátku 90. let 20. století tvořena především protivzdušnou obranou státu („PVOS“) která disponovala jak prostředky stíhacího letectva (11. slp. Žatec, 1. slp České Budějovice / 3. dPVO; 8. slp Brno/ 2. dPVO) tak prostředky pozemní PVO (PLRV, RTV), jejichž složení je uvedeno níže. Na plnění úkolů PoSy PVOS se také významnou měrou podílely vyčleněné síly a prostředky vojska PVO PV (plro KRUG od 82.plrb, sedm plrbat KUB, plrbat OSA od vševojskových armád a divizí a radiotechnické jednotky od 6.rtb, 1. a 4. rtpr). Je nutno dodat, že na úkolech obrany vzdušného prostoru se podílely i součásti stíhacího-bombardovacího letectva od svazů leteckých armád a dále jednotky vrtulníkového letectva.

K 1. květnu 1991 vzniká nové Velitelství letectva a PVO, s dislokací ve Staré Boleslavi. Pod toto velitelství patří 1. smls v Hradci Králové, 3. dlp Kbely, 1. dPVO Sliač, 2. dPVO Brno a 3. dPVO Žatec. Pozemní protiletadlovou raketovou obranu tvořilo PLRV dvou divizí (3. dPVO Žatec a 2. dPVO Brno, která k 31. říjnu 1991 vytvořila novou 1. dPVO Sliač). Do sestavy těchto dvou uskupení patřily následující svazky a útvary (za lomítkem příp. podřízenost vševojskovým svazům a svazkům před předáním do podřízenosti divizím PVO v roce 1991):

2. dPVO

- velitelství divize a jeho velitelské stanoviště;
- 76. plrb Brno (1 × plrs a 2 plro S-200 VEGA; 4 × plro S-125 NĚVA; 4 × plro S-75 VOLCHOV);
- 77. plrp Ostrava (4 × plro S-75 VOLCHOV);
- 186. plrb Pezinok (4 × plro S-125 NĚVA; 4 × plro S-75 VOLCHOV);
- 82. plrb Jihlava/ZVO Tábor (3 × plro a 3 × plrbat 2K11 KRUG);
- 251. plrp Kroměříž/4. A Písek (5 × plrbat 2K12 KUB);
- 2. plrp Janovice nad Úhlavou/2. msd Sušice (5 × plrbat 2K12 KUB);
- 4. plrp Jihlava/4. td. Havlíčkův Brod (5 × plrbat 2K12 KUB);
- 11. plrp Stříbro/19. msd Plzeň (5 × plrbat 2K12 KUB);
- 2. radiotechnická brigáda Brno (5 × radiotechnický prapor);
- zabezpečovací útvary a jednotky brigád a pluků.

3. dPVO

- velitelství divize a jeho velitelské stanoviště;
- 71. plrb Drnov (1 × plrs a 3 plro S-200 VEGA ; 3 × plro S-75 VOLCHOV; 8 × plro S-125 NĚVA);
- 185. plrp Kralovice (3 × plro S-75 VOLCHOV);
- 1. plrp Žatec/1. td. Slaný (5 × plrbat 9K33 OSA);
- 171. plrp Rožmitál pod Třemšínem /1. A Příbram (5 × plrbat 2K12 KUB);
- 20. plrp Mariánské Lázně – Klimentov/20. msd Karlovy Vary (5 × plrbat 2K12 KUB);
- 9. plrp Strakonice/9. td Tábor (5 × plrbat 2K12 KUB);
- 3. radiotechnická brigáda Chomutov (6 × radiotechnický prapor);
- zabezpečovací útvary / jednotky brigád / pluků.

Kromě výše uvedených sil byly u vševojskových svazků prostředky PVO určené primárně k obraně vojsk. V mírové době byly i tyto částečně vyčleňovány do pohotovostního systému („PoSy“) obrany vzdušného prostoru státu. V závislosti na dislokaci

dané divize byly tyto protiletadlové dělostřelecké pluky částečně zámčované, nebo zcela válečně vytvářeny podle tabulek válečných počtů („TVP“). Tvořily je zpravidla čtyři protiletadlové dělostřelecké baterie (pldbat) se šesti kanony 57 mm PLK S-60, nebo 57 mm PLK ČS (pouze 13. pldp), resp. čtvrtá baterie měla ve výzbroji 30 mm PLDvK vz. 53/59. Přehled uvádí následující tabulka:

Tab. 1: Divizní protiletadlové dělostřelectvo

útvár	svazek, dislokace	dislokace / pldp	pozn.
1. pldp	15. msd, Č. Budějovice	České Budějovice	jako 15. pěší divize zrušena 1994
3. pldp	13. td, Topolčany	Nitra	→ ASR, zrušen 1991
10. pldp	14. td/md, Prešov	Poprad	→ ASR, výcvikový
13. pldp	3. msd, Kroměříž	Bzenec	zrušen 1991
15. pldp	26. msd Kroměříž	pod TVP 3. msd / Kroměříž	vytvářeno válečně, postupně v 90. letech zrušeno
25. pldp	17. td, Topolčany	pod TVP 13. td / Nitra	
28. pldp	18. msd, Č. Budějovice	pod TVP 15. msd / Č. Bud.	
32. pldp	32. msd, Prešov	pod TVP 14. td/Poprad	
19. pldp	19. mod, Slaný	pod TVP 1. td /Žatec	

U vševojskových útvarů (jako prostředek jejich PVO) byly k protivzdušné obraně určeny protiletadlové raketodělostřelecké baterie (oddíly), tvořeny čtyřmi bojovými vozidly 9A34/35 protiletadlového raketového kompletu 9K35M STRELA-10M (jedna baterie PLRK 9K31M STRELA-1M) a čtyřmi 30mm PLDvK vz. 53/59. Celkem 12 baterií. Dislokačně byly situovány především k vševojskovým útvarům stálé pohotovosti:

Tab. 2: Plukovní raketodělostřelecké baterie

útvár	dislokace	svazek	pozn.
1. tp	Strašice	1. td Slaný	
2. tp	Rakovník		
21. tp	Žatec		
3. msp	Louny		STRELA-1M
14. tp	Písek	9. td Tábor	
17. tp	Týn nad Vltavou		
18. tp	Tábor		
79. msp	Benešov		
51. msp	Český Krumlov	15. msd České Budějovice	
62. msp	Prachatice		
68. msp	Vimperk		
20. tp	České Budějovice		
8. msp	Bratislava	13. td Topolčany	
10. a 15. tp	Martin		pldbat
64. tp	Levice		pldbat

Další vševojskové pluky na plných nebo snížených počtech měly jako prostředek PVO pouze protiletadlové dělostřelecké baterie o šesti 30 mm PLDvK vz. 53/59.

Vševojskové prapory měly ve své struktuře protiletadlovou četú vyzbrojenou přenosnými protiletadlovými raketovými komplety (PPLRK) 9K32 STRELA-2. Tento PPLRK byl do výzbroje zaveden v první polovině 70. let 20. století a v různých organizačních

strukturách zůstává v provozu, i když dnes již pouze pro výcvikové účely, u vojska PVO dodnes. [3]

Na doplnění je nutno uvést, že další prostředky PVO (pomineme-li 12,7 mm protiletadlové kulomety na tancích) nalézáme u jednotek protiletadlových raketových pluků, protiletadlových raketových oddílů PLRV PVOS a radiotechnických hlásek atd. I tato výzbroj představovala nezanedbatelnou palebnou sílu. Např. jen u „divizního“ plpr to činilo v součtu 14 ks protiletadlových kanonů. Tuto úlohu po řadu let (až do vyřazení v roce 2003) plnil legendární 30 mm PLDvK vz.53/59 tzv. „Ještěrka“.

3. Rozdělení sil a prostředků PVO společného státu

Po jasných politických deklaracích a aktech přijalo Federální shromáždění ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku. K tomu vláda ČSFR vydala „Program proti neústavnímu zániku federace...“, který byl Federálním shromážděním vzat na vědomí a uložil vládě jeho rozpracování a realizaci. Tento program ve své II. části řešil oblast obrany a stanovil základní rámce delimitace armády. Konkrétní řešení obsahoval „Protokol o rozdělení Československé armády“, čj. 0032537/1992-OS GŠ ze dne 30. 12. 1992.

Právě z oblasti prostředků protivzdušné obrany letectva pocházejí příklady delimitace, které byly hned zpočátku, nebo i v pozdějších dobách zpochybňovány, a to jak na jedné, tak i druhé straně hranice. Připomeňme dvacet nejnovějších letounů MIG-29 Fulcrum dělených v poměru 1:1 (na každou stranu 9 × MIG-29A a 1 × MIG-29UB), předání nejnovějšího PLRK S-300PMU za ponechání systému S-200VE VEGA, jež byl dva, resp. pět let po rozpadu republiky bez náhrady zrušen. Dvacet let po těchto aktech a 13 let po vstupu ČR do NATO lze jistě vést dlouhé odborné debaty, zdali by nyní nebyly problémy s životností, provozními náklady, kompatibilitou atd. na straně jedné a s neoddiskutovatelnými bojovými kvalitami na straně druhé.

Jednotlivé komponenty protivzdušné obrany před dělením federace a částečně i následné transformačně-redislokační a zrušovací procesy ilustrují tabulky 3 a 4.

4. Vývoj pozemní PVO samostatných států

Po rozdělení států byla snaha o zachování funkčnosti systému obrany vzdušného prostoru, včetně využívání kompetencí bývalého pohotovostního systému. Razantní snahy o redukci celé armády se však nevyhnuly ani PVO. Postupně dochází ke snižování počtů techniky, opouštění posádek a likvidaci celých útvarů včetně výzbroje. Technika je zpravidla v prvním kroku koncentrována z několika posádek/postavení do jedné lokality (v tomto okamžiku zpravidla díky personální devastaci již končí faktická bojová nasaditelnost) a posléze je odsunována ke zrušení.

Z hlediska systémů tak byly postupně vyřazeny PLRS 2K11 KRUG (1993), S-200 VEGA (1997), S-125 NĚVA (2001), S-75 VOLCHOV (2003), 9K33 OSA (2006) a naprosto všechny hlavňové systémy (57 mm PLK S-60, 1994 a naposledy 30 mm PLDvK vz.53/59, 2003).

Přípravy a samotný vstup do NATO v roce 1999 dal obraně vzdušného prostoru zcela novou dimenzi. Definitivně byla opuštěna filozofie vlastní obrany celého území republiky a v rámci projektu *jednotného nebe* a systému NATINADS se změnil jak

Tab. 3: Složky bývalého PLRV PVOS

	Nadř. velitelství	složky	dislokace	výzbroj	zruš./pozn.
3. dPVO	185. plrp, Kralovice	3. plro	Pernarec	VOLCHOV	→ ASR [4]
		4. plro	Přeštice	VOLCHOV	
		5. plro	N. Mitrovce	VOLCHOV	
	71. plrb Slaný – Drnov; zrušena jako 41. plrb XII/1999; [5] 2000-2003: 44. plrb Drnov (plrs: - Dobříš - Rapotice, - Fr. Místek)	20. plro	Kačice	S-300PMU	→ ASR
		1. plro	Přestavlky	VOLCHOV	od r. 1993 postupná redukce a slučování až do r. 2003 (likvidace všech složek bývalé PVOS)
		5. plro	Bukovany	VOLCHOV	
		7. plro	Vlkava	VOLCHOV	
		9. plro	Miškovice	NĚVA	
		10. plro	Jeneč	NĚVA	
		11. plro	Točná	NĚVA	
		12. plro	V. Přflepky	NĚVA	
		13. plro	Přelč	NĚVA	
		14. plro	Bratronice	NĚVA	
		15. plro	Mořina	NĚVA	
	16. plro	Mníšek	NĚVA		
	17.,18.,19.plro	Dobříš	VEGA	zrušeno prosinec/1994	
	2. dPVO	186. plrb Pezinok	1. plro	Lozorno	VOLCHOV
2. plro			Senec	VOLCHOV	ASR
3. plro			Rohovce	VOLCHOV	ASR
4. plro			Kalinkovo	VOLCHOV	ASR
5. plro			Stupava	NĚVA	ASR
6. plro			Dun. Kobyla	NĚVA	ASR
7. plro			Rusovce	NĚVA	ASR
8. plro			Most na ostr.	NĚVA	ASR
76. plrb Brno; [6]		2. plro	Ketkovice	VOLCHOV	od r. 1993 postupná redukce a slučování až do r. 2003 (likvidace všech složek bývalé PVOS)
		3. plro	Vranovice	VOLCHOV	
		4. plro	Nížkovice	DVINA	
		5. plro	Brno-Líšeň	NĚVA	
		6. plro	Sokolnice	NĚVA	
		7. plro	Ořechov	NĚVA	
		8. plro	Omice	NĚVA	
9., 10. plro		Rapotice	VEGA	zrušen v květnu 1997	
77. plrp Ostrava; od 1995: 43. plrp		1. plro	Oldříšov	VOLCHOV	pluk již jako 43. plrp zrušen v prosinci 1999
		2. plro	Stará Ves	VOLCHOV	
		3. plro	Hukovice	VOLCHOV	

systém řízení, tak i výcviku vojsk. Zapojení vyčleněných sil a prostředků ozbrojených sil České republiky bylo schváleno usneseními obou komor Parlamentu ČR v prosinci 2000.

Česká republika

Na konci roku 1999 dochází u protiletadlového raketového vojska pozemní PVO ke zrušení plukovní struktury. Počátkem roku 2000 je vytvořena 43. protiletadlová raketová brigáda Strakonice, mající v podřízenosti dvě protiletadlové skupiny: 431. plrs

Tab. 4: Složky bývalého vojska PVO PV

útvár	dislokace	redislokace	přečíslováno	dislokace	pozn.
2. plrp, KUB	Janovice	1991	14. plrp [7]	Rožňava	→ ASR
4. plrp, KUB	Jihlava	1992	171. plrp	Rožňava	→ ASR
9. plrp, KUB	Strakonice	–	46. plrp [8]	Strakonice	AČR, 25. plrb
11. plrp, KUB	Stříbro	1991	13. plrp	Nitra	→ ASR
12. plrp, KUB	Klimentov	–	20. plrp [9]	–	1992 zrušen
171. plrp, KUB	Rožmitál	–	2. plrp 44. plrp	Rožmitál	jako 432. plrs/43. plrb 2003 zrušen
251. plrp, KUB	Kroměříž	–	3. plrp 45. plrp	Kroměříž	1999 zrušen
5. plrp, OSA	Žatec	2003	1. plrp [10] 11. plrp	Strakonice	jako 252. plrs/25. plrb PLRK OSA zrušen 2006
82. plrb KRUG	Jihlava	–	–	–	1993 zrušena

(transformovaný 9. plrp Strakonice) a 432. plrs (dislokace Rožmitál pod Třemšínem (bývalý 2. plrp).

V roce 2003 je 432. plrs zrušena, 43. plrb přejmenována na 25. protiletadlovou raketovou brigádu dislokovanou již pouze v současné jediné posádce Strakonice. K tomuto roku je do posádky Strakonice přesunut i poslední útvar pozemní PVO od brněnské 1. mechanizované divize – 11. protiletadlový raketový pluk OSA ze Žatce. 25. plrb měla v období 2003-2006 dvě protiletadlové raketové skupiny 251. plrs vyzbrojenou PLRS 2K12 KUB, 252. plrs vyzbrojenou PLRS 9K33 OSA a PLRS 9K35 STRELA-10 a 253. prapor zabezpečení. V červnu roku 2006 byl komplet 9K33 OSA vyřazen a postupně nahrazen přenosným kompletem RBS-70. V roce 2008 došlo ke zrušení 253. praporu zabezpečení. Namísto něho byly u jednotlivých oddílů vytvořeny roty logistiky, jež při dalších reorganizacích přešly pod brigádní velení.

Slovensko

Po konsolidaci redislokačních a reorganizačních změn mělo v polovině 90. let pozemní PVO OS SR podřízené 3. sboru letectva a PVO následující strukturu:

- 35. plrb Rožňava; celkem 9 skupin (pův. plrbat) komplexu 2K12 KUB,
- 36. plrb Nitra; 1 skupina PLRK S-300 PMU, 2. sk.: 5 baterií 2K12 KUB,
- 37. plrb Pezinok 5 a 5 oddílů komplexů S-75 VOLCHOV a S-125 NĚVA.

Dále v 90. letech probíhaly postupné redukce a rušení jednotlivých oddílů, brigády (s výjimkou svazku dislokovaného v Nitře) byly redukovány na protiletadlové skupiny („PLRS“).

V říjnu 2001 byla 36. plrb reorganizovaná na 2. plrb Nitra a do její podřízenosti přešla protiletadlová skupina NĚVA v Pezinku, která byla o dva roky později úplně zrušena.

V roce 2005 byla rovněž zrušena protiletadlová skupina KUB v Rožňavě (připomeňme, že ji tvořily původně 2 pluky KUB redislokované z Janovic nad Úhlavou a Jihlavy).

5. Současný stav pozemní PVO

Síly pozemní protivzdušné obrany AČR v současnosti reprezentuje pouze 25. plrb dislokovaná ve Strakonici, aktuálně tvořená 251. protiletadlovým raketovým oddílem vyzbrojeným částečně modernizovanými (řídící a naváděcí radiolokátor SURN-CZ)

mobilními PLRS 2K12 KUB, 252. protiletadlovým raketovým oddílem, jehož výzbroj tvoří PLRS 9K35 STRELA-10, RBS-70, pro výcvikové účely ponechaný PPLRK STRELA-2 a zabezpečovacími jednotkami.

Slovenská republika a její ozbrojené síly mají v současnosti jeden svazek pozemní PVO – protiletadlovou raketovou brigádu Nitra vyzbrojenou PLRS S-300 PMU, PLRS 2K12 KUB a přenosnými PLRS 9K38 IGLA. Brigáda má palebné jednotky/oddíly v souladu s uvedenou výzbrojí a dva podpůrné prapory. Přenosné PLRS byly do r. 2009 v organizaci mechanizovaných praporů 1. a 2. mb spolu s PLRS 9K35 STRELA-10M. Baterie STRELA-10M 2. mb Prešov byla zrušena roku 2009.

Příspěvek vznikl jako memento na období dělení Československa před dvaceti lety. Je zároveň i vzpomínkou na ty, kteří se na nesnadném a mnohdy bolestném rozdělení federace podíleli a díky nimž zůstaly alespoň základní schopnosti vojska PVO zachovány. Většina těch, kteří to mysleli s obranou vzdušného prostoru republiky skutečně vážně, je dnes pomalu zapomínána...

Autoři děkují aktivním činovníkům dělení československé armády za spolupráci a cenné připomínky. Patří mezi ně především pánové plk. v. v. Ing. Ladislav Michálek a plk. v. v. doc. Ing. Karel Urbánek, CSc.

Poznámky k textu:

- [1] **Aktivními prostředky** pozemní PVO rozumíme palebné protiletadlové systémy a prostředky elektronického boje. Vedle aktivních prostředků existují i pasivní prostředky, kterými se autoři v tomto článku nezabývají.
- [2] Tento rozpor byl a je řešen vývojem a zaváděním hybridních systémů integrujících jak hlavňové, tak i raketové prostředky, zejména v kategorii systémů blízkého dosahu.
- [3] **Přenosný protiraketový komplet Strela-2.** Ve výzbroji i v současnosti a stále se na něm provádějí střelby jednotkami 25. plrb. O jeho historii např. v ATM, ročník III, 2005, č. 6, ze dne 2. 6. 2005. Vydavatel: *Aeromedia, a.s.*
- [4] 185. plrb byl s 3., 4., 5. plro a technickým oddílem redisolokován na Slovensko (1992) a podřízen 37. plrb Pezinok.
- [5] Přečíslováno od 1994.
- [6] Od prosince 1994 přečíslována na 42. plrb; 42. plrb zrušena 1999, zbylé oddíly předány do podřízenosti 44. plrb Slaný-Drnov. 44. plrb zanikla ke dni 31. 5. 2003, čímž definitivně skončila etapa existence PVOS a jejích následovníků.
- [7] Přečíslování při změně podřízenosti k 2. dPVO Brno, 1991; platí i pro 2., 3., 13. a 171. plrp.
- [8] Přečíslování po zániku 3. dPVO a přepodřízení 4. sPVO Stará Boleslav; platí i pro 44. a 45. plrp.
- [9] Přečíslování při předání do podřízenosti 3.dPVO, 1991.
- [10] Přečíslování při předání do podřízenosti 3.dPVO, 1991; v roce 2000 na 11. plrp (brněnská 1. mechanizovaná divize, 1.10.2000 až 30.6.2003) vyčleněním z 1. výcvikové a mobilizační základny PLV.

Literatura a zdroje:

- MICHÁLEK L. *Něco málo o vojsku PVO PV*. Informační materiál/CD vydaný k 50. výročí vojska. Praha 2010.
- JANČAR M., VÁCLAVÍK L. *Vojenský útvar 2478 Žatec*. Agros s.r.o, Tiskárna Žatec, 2000.
- SMETANA Z. *40 let 2. sboru PVOS Brno*. Svaz vojáků z povolání AČR, Klub seniorů letectva a PVO, Brno 2001.
- RAŠEK A. Patnáct let polistopadové armády. *Listy*, 2005. UK FSV CESES - centrum pro sociální a ekonomické strategie. Praha 2005. ISSN 1210-1222.
- RAŠEK A. Demokratizovat armádu, nebo ji srazit na kolena? *Listy* 1998. [online] ISSN 1213-1792. Dostupné z <<http://www.britskelisty.cz/9809/19980909e.html>>.
- Přehled čerpání limitu počtů osob letectva a PVO*. Velitelství letectva a PVO. 1992. Dokument pro řízení rozdělení ozbrojených sil ČSFR. Čj. 015499/1992, stupeň utajení zrušen RMO č. 25/2007.
- Ročenky Ministerstva obrany*. Ministerstvo obrany – AVIS. Praha 2005-2011. ISBN 978-80-7278-554-4.

Jak občané důvěřují některým institucím veřejného života. [online] Centrum pro výzkum veřejného mínění - sociologický ústav AV ČR. Praha 2002. Dostupné z < www.cvvm.cas.cz>.

Československá armáda, jednotky a útvary protivzdušné obrany. [online] Dle materiálů Vojenského ústředního archivu na <<http://forum.valka.cz/index.php>>.

Zkratky užívané v textu:

ASR	Armáda Slovenské republiky
dlp	dopravní letecký pluk
dPVO	divize protivzdušné obrany
dPVOS	divize protivzdušné obrany státu
KUB	název PLRK
mb	mechanizovaná brigáda
mod	motorizovaná brigáda
msd	motostřelecká divize
msp	motostřelecký pluk
NATINADS – NATO Integrated Air Defence System	společný integrovaný systém nepřetržité obrany vzdušného prostoru
PL technika	protiletadlová technika
pldbat	protiletadlová dělostřelecká baterie
pldp	protiletadlový dělostřelecký pluk
PLDvK	protiletadlový dvojkanon
PLK	protiletadlový kanon
PLK ČS	protiletadlový kanon ráže 57 mm čs. výroby
plrb	protiletadlová raketová brigáda
plrbat	protiletadlová raketová baterie
PLRK	protiletadlový raketový komplex/komplet
plro	protiletadlový raketový oddíl
plrp	protiletadlový raketový pluk
PLRS	protiletadlový raketový systém
PLRV	protiletadlové raketové vojsko
PoSy PVOS	pohotovostní systém protivzdušné obrany státu
PPLRK	přenosný protiletadlový raketový komplet (zde PPLRK 9K32 STRELA-2)
PVO	protivzdušná obrana
PVO PV	protivzdušná obrana pozemních vojsk
PVOS	protivzdušná obrana státu
RBS-70	přenosný PL komplet švédské provenience
rtb	radiotechnická brigáda
rtp	radiotechnický prapor
RTV	radiotechnické vojsko
sk	skupina
slp	stíhací letecký pluk
smls	smíšený letecký sbor
sPVO	sbor protivzdušné obrany
td	tanková divize
tp	tankový pluk
TVP	tabulky válečných počtů
VZS	voják (vojáci) základní služby
ZVO	Západní vojenský okruh